

Justitieutskottets betänkande 2022/23:JuU4

Förbättrad hantering av ärenden om överförande av straffverkställighet

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i lagen om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen. Förslagen syftar till att göra handläggningen av ärenden i Sverige snabbare och effektivare.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 december 2022.

Behandlade förslag

Proposition 2021/22:273 Förbättrad hantering av ärenden om överförande av straffverkställighet.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Förbättrad hantering av ärenden om överförande av straffverkställighet	5
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	9
Propositionen	9
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	10

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Förbättrad hantering av ärenden om överförande av straffverkställighet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2021/22:273.

Stockholm den 20 oktober 2022

På justitieutskottets vägnar

Richard Jomshof

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Richard Jomshof (SD), Ardalan Shekarabi (S), Petter Löberg (S), Louise Meijer (M), Anna Wallentheim (S), Katja Nyberg (SD), Mattias Vepsä (S), Mikael Damsgaard (M), Gudrun Nordborg (V), Ulrika Liljeberg (C), Pontus Andersson (SD), Juno Blom (L), Mats Arkhem (SD), Sanna Backeskog (S), Charlotte Nordström (M), Torsten Elofsson (KD) och Rasmus Ling (MP).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2021/22:273 Förbättrad hantering av ärenden om överförande av straffverkställighet. I propositionen föreslår regeringen ändringar som innebär att kravet att det ska finnas särskilda skäl för ett översändande om det återstår mindre än sex månader av straffet vid tidpunkten för översändandet tas bort och att det införs ytterligare möjligheter att sända över domen innan Kriminalvårdens beslut har fått laga kraft.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Förbättrad hantering av ärenden om överförande av straffverkställighet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen.

Gällande rätt

Överförande av straffverkställighet

Överförande av straffverkställighet är ett samarbete mellan stater som förenklat innebär att en dom eller ett slutligt beslut i brottmål som har meddelats i en stat verkställs i en annan stat. Det samarbete som rör överförande av frihetsberövande påföljder bygger på grundtanken att den dömda bör verkställa sitt straff i den stat där han eller hon har de bästa förutsättningarna att återanpassa sig till ett normalt liv när verkställigheten avslutas.

Den svenska lagstiftningen som reglerar frågor om överförande av frihetsberövande påföljder grundar sig huvudsakligen på internationella överenskommelser som har antagits i Europarådet eller Europeiska unionen (EU).

Samarbetet mellan EU:s medlemsstater

Samarbetet mellan EU:s medlemsstater om överförande av frihetsberövande påföljder regleras i rådets rambeslut 2008/909/RIF av den 27 november 2008 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på brottnåmsdomar avseende fängelse eller andra frihetsberövande åtgärder i syfte att verkställa dessa inom Europeiska unionen. Rambeslutet har kompletterats av rådets rambeslut 2009/299/RIF (utevarorambeslutet) som innehåller regler om bl.a. samarbete kring överförande av frihetsberövande påföljder som har beslutats i den dömdes utvaro.

Rambeslutet om verkställighet av frihetsberövande påföljder bygger på principen om ömsesidigt erkännande som är en grundläggande princip för det straffrättsliga samarbetet inom EU. Principen innebär att den stat som ska verkställa en annan stats dom eller beslut inte ska ifrågasätta domen eller beslutet eller under vilka förutsättningar dessa har meddelats. Principen förutsätter således ett ömsesidigt förtroende mellan medlemsstaterna för varandras straffrättsliga system.

Rambeslutet har genomförts i Sverige genom lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska

unionen (europeiska verkställighetslagen) och förordningen (2015:109) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen (europeiska verkställighetsförordningen), vilka trädde i kraft den 1 april 2015.

Regleringen i europeiska verkställighetslagen

Kriminalvården prövar om en svensk dom ska sändas över till en annan medlemsstat för att erkännas och verkställas där eller om en utländsk dom ska erkännas och verkställas i Sverige. De påföljder som avses är för svenskt vidkommande fängelse, överlämnande till rättspsykiatrisk vård och slutet ungdomsvård.

För att straffverkställigheten ska kunna överföras från Sverige krävs som huvudregel att den andra medlemsstaten och den dömde samtycker. Vissa viktiga undantag gäller dock enligt 2 kap. 2 och 3 §§ europeiska verkställighetslagen, bl.a. om den dömde är medborgare i den andra medlemsstaten och antingen kommer att utvisas dit till följd av ett beslut om utvisning enligt 8 a kap. utlänningslagen (2005:716) som meddelats i domen eller är bosatt där. Som grundläggande krav i övrigt gäller att den dömde måste befinna sig i Sverige eller i den andra medlemsstaten, att den dömdes sociala återanpassning underlättas av att verkställigheten överförs samt att det i övrigt är lämpligt (2 kap. 1 § första stycket europeiska verkställighetslagen). Om mindre än sex månader återstår att avtjäna av den frihetsberövande påföljden vid tidpunkten för översändande av domen, får den sändas över endast om särskilda skäl talar för att verkställigheten kommer att överföras till den andra medlemsstaten (2 kap. 1 § andra stycket europeiska verkställighetslagen).

Kriminalvården prövar om förutsättningarna enligt lagen är uppfyllda och beslutar om en dom på frihetsberövande påföljd ska sändas över till en annan medlemsstat (2 kap. 4 § europeiska verkställighetslagen). När beslutet har fått laga kraft ska Kriminalvården sända över domen till behörig myndighet i den andra staten.

Närmare om kravet på särskilda skäl vid kortare fängelsestraff

Kravet i 2 kap. 1 § andra stycket europeiska verkställighetslagen på särskilda skäl vid kortare fängelsestraff saknar motsvarighet i rambeslutet. En möjlighet att beakta längden på den kvarvarande verkställighetstiden finns i rambeslutet, men då som en vägransgrund. Enligt artikel 9.1 h kan den behöriga myndigheten i den verkställande staten vägra att erkänna och verkställa en dom på frihetsberövande påföljd om mindre än sex månader av påföljden återstår att avtjäna vid den tidpunkt när domen tas emot av myndigheten.

I motiven till kravet på särskilda skäl (se prop. 2014/15:29 s. 69–70) anges att den angivna vägransgrunden i rambeslutet bör ses som ett riktmärke för när kvarvarande strafftid är så kort att det kan ifrågasättas om det sociala rehabiliteringssyftet påkallar att påföljden verkställs i en annan stat. Vidare anges att ett överförande av ett fängelsestraff alltid är förknippat med

kostnader, och om en kort tid återstår att avtjäna kan det ifrågasättas om det är rimligt att överföra verkställigheten med hänsyn till dessa kostnader. Mot den bakgrunden anförs att utgångspunkten bör vara att det inte är meningsfullt att genomföra ett överförande till en annan stat när kortare tid än sex månader återstår att avtjäna.

Närmare om tidpunkt för att sända över en dom

Huvudregeln enligt 2 kap. 6 § första stycket europeiska verkställighetslagen innebär att en dom får sändas över till en behörig myndighet i den verkställande staten när Kriminalvårdens beslut enligt 2 kap. 4 § europeiska verkställighetslagen har fått laga kraft. Om den dömde har samtyckt till att domen sänds över, får myndighetens beslut laga kraft direkt (se 4 kap. 2 § andra stycket europeiska verkställighetslagen). I annat fall löper en överklagandefrist om tre veckor från den dag när den dömde delgavs Kriminalvårdens beslut. Om beslutet överklagas får myndighetens beslut laga kraft långt senare.

Propositionen

Kravet på särskilda skäl vid kortare frihetsberövande påföljder bör tas bort

Regeringen föreslår att kravet att en svensk dom på frihetsberövande påföljd får sändas över endast om särskilda skäl talar för att verkställigheten kommer att överföras till den andra medlemsstaten i de fall det återstår mindre än sex månader att avtjäna vid tidpunkten för överförandet ska tas bort.

Regeringen anger att en dom endast får sändas över om det gynnar den dömdes sociala återanpassning, vilket framgår av 2 kap. 1 § första stycket 3 europeiska verkställighetslagen. Denna förutsättning ska alltid vara uppfylld, oavsett hur lång tid som återstår att avtjäna av den frihetsberövande påföljden. Kravet, som följer av rambeslutet, omhändertaras således enligt den nämnda bestämmelsen. Att även bedöma det sociala rehabiliteringssyftet utifrån kravet på särskilda skäl kan inte motiveras. Om samtliga krav är uppfyllda för att sända över en dom, inklusive kravet på den dömdes sociala återanpassning, är ett översändande i överensstämmelse med rambeslutet även om det rör sig om ett kortare fängelsestraff. Om den andra medlemsstatens behöriga myndighet då väljer att vägra erkännande och verkställighet med stöd av vägransgrunden i rambeslutet är det mer ett uttryck för den statens syn på samarbetet än en felaktig tolkning av Kriminalvården av syftet med rambeslutet. En viktig del i förslaget att ta bort kravet på särskilda skäl är att Kriminalvården inte ska begränsas av ett lagstadgat tidsintervall. Så länge myndigheten bedömer att den dömdes sociala återanpassning skulle gynnas av ett överförande (och övriga villkor i lagen är uppfyllda) bör ett överförande ske, även om endast kortare tid återstår att avtjäna av straffet.

Ytterligare möjligheter för Kriminalvården att sända över en dom innan myndighetens beslut om översändande har fått laga kraft

Regeringen föreslår att en svensk dom på frihetsberövande påföljd ska få sändas över till en annan medlemsstat för erkännande och verkställighet innan Kriminalvårdens beslut om översändande har fått laga kraft, om verkställigheten av den aktuella påföljden pågår i Sverige vid tidpunkten för beslutet.

Regeringen anger att syftet med en ändring av regleringen är att påskynda handläggningen av ärendet genom att se till att processen i den andra medlemsstaten i fråga om att erkänna och verkställa en svensk dom på frihetsberövande påföljd påbörjas även om Kriminalvårdens beslut inte har fått laga kraft. Det bör således i 2 kap. 6 § andra stycket europeiska verkställighetslagen läggas till en punkt som anger att om verkställigheten pågår av den påföljd som avses i domen när Kriminalvården meddelar sitt beslut får domen sändas över före laga kraft. Bestämmelsen bör begränsas till de fall då verkställigheten pågår. Den bör vidare vara fakultativ, dvs. Kriminalvården bör ha en möjlighet – men inte någon skyldighet – att sända över domen före laga kraft. Myndigheten kan således själv avgöra när ett översändande bör göras. Det kan vara direkt efter att myndigheten har fattat sitt beslut eller lite senare, t.ex. när tingsrätten har prövat frågan. I undantagsfall kan det inträffa att en medlemsstat hinner besluta om att erkänna och verkställa den svenska domen på en frihetsberövande påföljd innan Kriminalvårdens beslut har fått laga kraft. I dessa situationer får laga kraft inväntas innan den dömde blir transporterad.

Utskottets ställningstagande

Propositionen har inte lett till några motionsyrkanden eller andra invändningar under utskottsbehandlingen. Utskottet anser att regeringens förslag är ändamålsenligt utformade och att de bör antas. Utskottet tillstyrker därför regeringens lagförslag.

BILAGA I

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2021/22:273 Förbättrad hantering av ärenden om överförande av straffverkställighet:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2015:96) om erkännande och verk- ställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 och 6 §§ lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §¹

En dom på frihetsberövande påföljd får sändas över till en annan medlemsstat för att där erkännas och verkställas

1. om den dömden befinner sig i den andra medlemsstaten eller i Sverige,

2. om förutsättningarna i 2 och 3 §§ är uppfyllda,

3. om den dömdes sociala återanpassning underlättas av att verkställigheten överförs dit, och

4. om det i övrigt är lämpligt.

Om mindre än sex månader av frihetsberövandet återstår att avtjäna vid tidpunkten för översändandet av domen, får den sändas över endast om särskilda skäl talar för att verkställigheten kommer att överföras till den andra medlemsstaten.

6 §²

När ett beslut enligt 4 § har fått laga kraft, ska Kriminalvården sända över domen till en behörig myndighet i den andra medlemsstaten. Domen får inte samtidigt sändas över till mer än en medlemsstat.

Domen får sändas över vid en tidigare tidpunkt, om

1. verkställigheten av den påföljd som avses i domen pågår i Sverige när Kriminalvården meddelar sitt beslut enligt 4 §,

1. den dömden befinner sig i den andra medlemsstaten och inte har kunnat tillfrågas enligt 5 § andra stycket, eller

2. det *annars* finns särskilda skäl.

2. den dömden befinner sig i den andra medlemsstaten och inte har kunnat tillfrågas enligt 5 § andra stycket, eller

3. det finns särskilda skäl.

¹ Ändringen innebär att andra stycket tas bort.

² Senaste lydelse 2020:384.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 december 2022.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut om att sända över en dom till en annan medlemsstat som har meddelats av Kriminalvården före ikraftträdandet.